

БОЛАЛАРНИНГ ШАХС СИФАТИДА ШАКЛЛАНИШИДА ЭКРАН САНЪАТИ МАҲСУЛОТЛАРИНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

Севара Бекмурадова

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти, "Кино, телевидение ва радио режиссёрлиги" кафедраси таянч докторанти (Phd)

Аннотация. Ушбу мақолада бугунги кунда долзарб муаммо ҳисобланган, экран маҳсулотларининг сифати, мазмуни, унда кўтарилган ғоялар ва ушбу компонентларнинг ёш томошабинларнинг шахс сифатида шаклланишида кўрсатадиган таъсири ҳақида сўз боради. .

Калит сўзлар: видео маҳсулот, болалар киноси, адабий асар, сифат, услуб.

Кино замонавий инсон ҳаётининг ажралмас қисмига айланиб бораётган бир даврда, унинг таъсири остида инсоннинг дунёқараши, қадриятлари ва диди шаклланиб боради. Айниқса, ёш томошабинлар аудиторияси ҳақида сўз кетганда, бу масала муҳим аҳамият касб этади. Чунки болалар дунё, атроф-муҳит ҳақида умумий тушунчалар, маданият, муносабатлар, ўзлари тақлид қиладиган қаҳрамонлари ҳақидаги барча билимларини кузатаётган экран маҳсулотларидан оладилар.

Кино аудиторияга маънавий-ахлоқий, эстетик ғоявий таъсир кўрсатиш ва ватанпарварлик тарбиясини сингдиришда муҳим воситалардан биридир. Болаларни ҳар томонлама етук шахс сифатида тарбиялаш жараёнида кинонинг муҳим ўрни, унинг, шахсга таъсирининг ижтимоий-психологик имкониятлари билан боғлиқ. Фильмларни томоша қилиш ва муҳокама қилиш - бу маънавий хордиқ чиқариш билан бир қаторда инсоннинг ўз-ўзини тарбиялаш усулидир.

Юқори сифатли ва “ақлли” кино болага энг юксак умуминсоний кадриятларни этказишнинг ажойиб усулидир.

Ҳар бир инсон ўз ҳаётининг ўша олтин даври ҳақида кўп хотираларга эга бўлади. Ушбу хотираларнинг ёқимли таассуротлари ўша даврларда кўрилган яхши фильмлар ва ўқилган сеҳрли эртақларга бўлган муҳаббат билан боғлиқ. Болалиқдаги ҳар бир фильм ва эртақлар ҳар биримиз учун ўрнатилган бўлган. Қахрамонлар ўзларининг меҳр-муҳаббат, садоқат, топқирлик, адолат каби инсоний фазилятлари билан ажралиб турган.

Болалар фильмларида ҳар доим ўзига ҳослик, сеҳр, бироз соддалик, ёрқинлик акс этади, яхшилик ва адолат доимо ғалаба қозонади, дўст ҳамиша ёрдам қўлини чўзади. Булар сизни сезгир, меҳнатсевар бўлишга, дўстларингизга ва ватанингизга садоқатли бўлишга ўргатади. Фильмда қахрамонлар маълум бир хатоларга йўл қўяди, бундай ҳаётини вазиятларда қахрамонлар ўз ақл ва идроклари билан вазиятни ўзгартиришади, бу билан ёш томошабинларга келажакда турли хил ҳаётини вазиятларда қандай қилиб тўғри ҳаракат қилиш кераклиги ҳақида йўл кўрсатади. Болалар фильмларида уларга чуқур ўйлаш учун мавзу таклиф қилинади ва жиддий муаммолар кўтарилади. Инсоннинг иллатлари оқланмайди, балки қораланади, бола ташқаридан у ёки бу салбий сифат қандай кўринишини кўра олиш имкониятига эга бўлади.

Замонавий дунёда видео маҳсулотлар ишлаш санъатининг энг қулай ва машҳур турларидан бирига айланди. Эҳтимол, замонавий одамларнинг энг кўп вақтини томошага бағишлаётганликлари сабаб кинонинг таъсир кучи борган сари ортмоқда. Бутун дунёда ижтимоий тармоқлар бераётган чегарасиз ва ўта тезлик билан тарқалиш имконияти видео маҳсулотларнинг мазмуни, сифати, унда кўтарилаётган ғояларни филтрлаш имконини борган сари пасайтирмоқда. Замонавий видео маҳсулотлар, хусусан, баъзи бир фильмларнинг сюжетларида кўпинча салбий компонентлар: уруш, жазавага тушиш, ўлим, қотиллик, баҳс, шунингдек, нутқ маданиятининг паст даражаси кузатилмоқда. Шундан келиб чиқиб, бундай видео

маҳсулотларнинг томошабинлар, хусусан, болаларга кўрсатадиган таъсири муҳим масала ҳисобланади. Бир қарашда зарарсиз бўлиб кўринган персонажлар ортида нималар ётганлигини ва бу фильмлар болаларнинг нозик ва сезгир дунёсига қандай тажовузкорлик, номаъқуллик ва худбинлик олиб келиши мумкинлиги ҳақида жиддий ўйлаб кўриш лозим.

Замонавий фильмлар болани супер қаҳрамонга айлантиришга мажбур қилади – ўзи ёлғиз ҳамма вазифани уддалай оладиган одам. Болалар бундай фильмларни томоша қилганда, улар ушбу фильмларнинг ижобий қаҳрамонларига тақлид қилишга ҳаракат қилишади: қаҳрамоннинг тилидан чиқадиган иборалар, унинг ҳатти-ҳаракатлари, имо-ишоралар ва ҳақозолар. Агар фильмда салбий белгилар ҳамдардлик билан кўрсатилган бўлса, у ҳолда бола бундай қаҳрамонларга тақлид қилишга ҳаракат қилиши мумкин. Шунингдек, гуноҳкор ҳатти-ҳаракатларнинг танқидсиз ва ҳатто ижобий кўриниши ёш томошабинда уларни қилиш истагини уйғотиши мумкин, чунки, унинг сеvimли қаҳрамонлари буни қилади ва бу яхши, мақтовга лойиқ кўринади. Шунингдек, улар фильмлардан қадриятлар ва ғояларни ўрганадилар.

Болалар кўпинча экран воқелигини ҳақиқат ёки улар интилиши керак бўлган идеал сифатида қабул қиладилар. Кўпгина замонавий фильмлар ахлоқий меъёрларнинг мавжудлиги ёки ўзгармаслигини инкор этади. Баъзида бутун фильмнинг ғояси қаҳрамоннинг ахлоқсиз ҳаракатини оқлаш бўлиши ҳам мумкин.

Кинода зўравонликни кўрсатиш узоқ вақтдан бери томошабинларни жалб қилиш ва кўнгил очиш воситаси бўлиб келган. “Ижобий” қаҳрамонлар ўз ҳаракатларининг адолатига шубҳа қилмасдан, рақибларини шавқатсизларча ўлдирадилар. Кўпинча бундай фильмларнинг замирида ўлдирилган қариндошлар ёки дўстлар учун қасос олиш, ўлдириш жиноят эмас деган фикр ётади.

Бугунги кунда, ҳар қачонгидан ҳам, умуминсоний ва миллий ғоялар сингдирилган болалар фильмларини қайта тиклаш мавзуси жуда долзарб. Болаларга ватанпарварлик, мўжизаларга ишониш, дўстлик қадри, одамлар билан

муносабатда ўзаро ҳурмат ва илиқлик каби муҳим тушунчаларни фильмлар орқали эслатиб туриш керак. Ушбу фильмлар содда ва тушунарли бўлиши керак. Болалар фильм қаҳрамонлар мисолида, яхши инсоний фазилатлар руҳида тарбияланадилар. Болалар ўзлари томоша қилган фильмлар ҳақидаги таассуротлари билан ўртоқлашишни яхши кўрадилар, лекин, уларнинг кўпчилиги ўз ҳиссиётлари туйғулари фильмнинг асосий мазмунини англашга ва уни атрофдагиларга етказиб беришга қийналадилар. Шу сабабли, болалар учун, аввало, тўғри фильм танлаш, ўша фильмни улар билан бирга томоша қилиш ва ундан сўнг фильм мазмуни ҳақида болалар билан суҳбатлашиш бу борада яхши натижа беради. Яхши фильм кўриш ва у ҳақида суҳбатлашиш орқали болаларда атрофда содир бўлаётган воқеаларга нисбатан шахсий муносабат юзага келади, улар ўз фикрларини ҳаракатларида ифода этишни ўрганадилар.

Кино терапияси болалар учун оддий ва самарали усул. Болалар учун ишланган фильмлар жуда таъсирли бўлиб, ёш томошабинлар ўзлари гувоҳи бўлган воқеалар ҳақида узоқ бахслашишади, муҳокама қилишади ва ҳис-туйғуларини биргаликда баҳам кўришади. Улар ўзларини ва атрофдаги яқинларини бахтли қиладиган эзгу ҳис-туйғулар ва фазилатларни англай бошлашади.

Албатта, ҳар биримиз ота-она сифатида бу ҳис-туйғуларнинг йўқолишини, фарзандларимизнинг видео маҳсулотлар оқимида оқаётган кўполлик, ёвузлик таъсирида тарбияланишини истамаймиз. Шунинг учун ҳам кўп вақтимизни маънавий-ахлоқий мазмундаги фильмларни томоша қилишга бағишлаймиз. Бу эса соҳа мутахассисларининг олдига катта ва ўта маъсулиятли вазифаларни қўяди.

Адабиётлар рўйхати:

1. М.Мирзамухамедова. Ўзбекистонда болалар киноси. – Тошкент. 1976.
2. Белинский В.Г. Танланган асарлар. – Тошкент: “Ўзбекистон Давлат нашриёти”, 1955.
3. Ўтаев Ў. Телевидение – давр кўзгуси. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2010.